

Förfök
til en
HISTORISK BESKRIFNING
öfver
DEN KONGL. HOF-RÄTTEN I ÅBO,

II. D.

MED

*Vederbörandes tilstånd uti Academiska afhandlingar
författad, och den 29 Martii 1797 på vanlig tid
förmiddagen i Academiens Nedre Lårosal
förfvarad af*

Mag. HENRIC VÖRLUND,

Docens i Sedoláram,

och

GEORG STOLPE,

Österbottningar.

Å B O,

Tryckt hos JOHAN CHRISTOPHER FRENCKELL.

§. VI.

Uti K. GUST. ADOLPHS rättegångs process af den 23 Junii 1615, 2 mom. stadgas, at i Svea Hof-Rätt skulle, utom Presidenten, fyra af Rikens Råd vara Ledamöter, och uti Fullmagten för denne Åbo Hof-Rätt säges, at den til alla delar skall inrättas och med lika myndighet förles, som den Kongl. Hof-Rätten i Sverige; men uti inga af de handlingar, som ifrån de första åren förvaras, finnas några Riks Råd nämnde ibland denne Hof-Rätts Ledamöter. Först uti 1653 års Stat, utfärdad i Stockholm d. 18 Junii, uptages lön för fyra Riks- och Hof-Rätts Råder, hvilke dock icke til sina namn äro antecknade. Troligt är det ock at desse Herrar aldrig inom denne Hof-Rätt beklädt Domare Ämbetet; ty uti Hof-Rättens Protocoller nämnas de icke, och redan följande året saknas de på staten. Uti 1655, 59, 65 och 69 årens stater förekomma Riks- och Hof-Rätts Råderne HENR. HORN och LORENTZ CREUTZ, hvilken sednare är den enda, som finnes hafva gjort tjenst i denne Hof-Rätt, (a) han är ock ensam upford på 1667

D

års

(a) Riks Rådet GUST. POSSE förmäles väl uti GEZELII Biogr. Lexic. 2 D. p. 338 hafva 1664 blifvit Hof-Rätts Råd i Åbo; men han flyttades samma år til en lika beställning i *Jönköpings* Hof-Rätt. Äfven så utnämndes Riks-Rådet CLAES RÅLAMB 1664 til Hof-Rätts Råd i Åbo; men kom i lika egenkap samma år til *Jönköping*.

års Stat., och ännu 1670 uptages han, som innehafvare af en del utaf fjerde parts rântan.

§. VII.

Vid denne Hof-Rätts första anläggning hade Regeringen ej tilgång at förse den med eget hus; des första sammanträden skedde derföre på Åbo Slott (a)
Sedan

Om flere Riks- och Hof-Rätts Råder i Åbo har jag ej funnit någon underrättelse.

(a) Förgäfvos har jag fökt i alla de handlingar jag, inom denne Hof-Rätt kunnat komma öfver, underrättelse om någon högtidlig invigning af denne Hof-Rätt. Man skulle icke förmoda at en så hög och vigtig Domstol öpnat sina sammanträden utan mycken solennité, hälft en af urgammal häfd stadgad vana och en så gagnande inrättning tyckts fordra den; men de älfra handlingar tala intet derom. För at visa huru korrt och enkelt denne Hof-Rätt börjats, torde det förtjena, at anföra hela första sammanträdet, Protocoll, hälft det icke är vidlyftigt?

Anno 1623, dån 31. Octobris, begyntes dån Könunglige Hof-Rätt i Finlandh at hållas, dån förste session utbi Åbo Stadh, närvarendes Vålborne, Ådele, Vålboördige, Vålachtade, Vijsse och förståndige Herre och godbe Mån, N:.

Præsidenten.

Herr NILS BJELKE, Friherre till Salestaab.

Sedan flyttades den till en **CARL BILLSTEENS** hus,
D 2 hvaräst

Asfesor.

Vice Præs. JÖNS NILSSON. *Herretill Idingstadb.* LINDORM STRÅLE.

HERM. FLEMMING,	HANS WIRTEBERG,
LARS KARPALAIN.	OLOF JACOBSSON.
CARL KRÖPELIN.	LARS BERTILSSON.
CHRISTOPH. FEHRSSON.	CHRIST. PHILPUSSON.
JAEN ERICSSON.	

Uppå denne dagen blef intet mera handladb, efter tijðben var lijdhen, och inge åkârande framkommo, utban efter bisittjarenes gjordbe edb upskutos sakerna till nästa måndagb.

Svårt blir det ock at utreda af hvilken anledning första sessionen blifvit upskuten til d. 31 Octob. Redan d. 7 Octob. förekomma flere citationer af Præidenten BJELKE så väl til samtelige utnämnde Ledamöterne, at infinna sig til tjenstgörning d. 23 i samma månad, som til ganska många parter, at fidnämnde dag comparera; men sedan talas icke et ord om orsaken til detta upskot. Samma omständighet inträffar ock vid underfökningen om de förste Ledamöterne. Uti Hof-Rätters Fullmägt nämnas icke flere än N. BJELKE. J. NILSON. L. STRÅLE H. FLEMMING och OL. JACOBSSON. Det heter väl, *at desse var derhos i fullmæcht och befallning gifvit at sig till hielp taga någre aff Borgmästare och Rådet i Städerna Åbo och Wijborgb, samt med någre beskedelige män af Laglåsarene på landet - - -* men sedan finnes för dem ingen Kongl. fullmägt; ehuru det uti Præs. BJELKES bref heter, *at det är Kongl. Maj:ts vilje, at de skola vara Asfeso-*

hwarest des seshioner sedan en lång tid fortfattes (a). Uti misliv bandet för 1638 d. 9 Maji förekommer et af Kongl. Hof-Rätten utfärdadt bref til Riks Drotzet, som innehåller, at denne sidstnämnde förståndigat Hof-Rätten, det Regeringen d. 19 Octob. 1637 besluttit at för des commoditet köpa ofvannämnde hus, och af samma dag et annat til Riks Skattmästaren af innehåll, det vore Ledamoterne, och i synnerhet Præsidenten, ålagde at med ågaren til detta hus komma öfverens om bästa köpet, samt at de budit honom

7000

res. Kanke Præsidenten hos Konungen föreslagit dem såsom skickelige at antagas til Ledamöter, och han lämnat sit bifall dertil?

(a) Af en 1679 i Åbo Academie utaf en S. E. JUSTANDER hållen Oration, *de quibusdam antiquitatibus Abogicis urbisque situatione*, ser man at detta hus stått där nuvarande Trappska huset står: *hoc*, heter det om Hof-Rätten, *primitus in Arce, deinde in privatis ædibus habebatur, postea emptum erat publicis sumtibus ædificium quoddam novum a CAROLO BILLSTEEN in boreali parte omnis juxta pontem in ripa annis, quod dictus BILLSTEEN a fundamento suis propriis sumtibus extruendum curavit. Postea illustre hoc collegium transportatum est in magnum forum, emptæque magnæ ædes lapideæ triplici habitaculo in altitudinem constantes. olim erectæ a Regni Senatore Campi-Mareschallo P. M. illustrissimo Domino GUSTAVO EVARDI Filio HORN de KANCKAS, ubi illustre hoc collegium nunc frequentatur &c. continuatur - - -*

7000 D. K:mt; men at han begärt 3000 R:dl, hvilket vål syntes dem et *liderligt pris*; men at de ej ågde stort hopp at få det för bättre köp, hvilket ock i Ledamöternes tycke vål kunde gå an, om blott BILLSTEEN åtoge sig at reparera huset och med et planck omboda det. Det heter ock i det sednare brefvet, at de redan sutit *en rund tid i detta hus*. I så vål misfirerna, som protocollerna för de följande åren finner man at flera svårigheter hafva mött vid denna handel, ibland hvilka den största tvifvels utan var peningebrist å Regeringens sida. Det blef vål (d. 19 Octob. 1637?) beslutit, at sakören i högmåls brott skulle til detta behof anflås; men utom det, at de förut voro utfedde til andra ändamål, så voro de ock otillräckliga til detta. Ännu den 9 Octob. 1638 klagada BILLSTEEN, at han *til dato icke fått et öres värde för sit hus*; och Hof-Rätten låt Riks Skattmästaren samma dag veta, at *inga sakören inlutit til Landshöfdingarne, och at HENR. FLEMMING hade detta hus i underpant för 1000 R:dl. samt gjorde dageliga anspråk derpå*. Hof-Rätten hemställte derföre til Regeringens godtfinnande, om icke General Gouverneuren i Finland kunde få befallning, at på något sätt hjälpa åtminstone HENR. FLEMMING til sina peningar, för at slippa hans pretentioner? Icke desto mindre tyckes denna handel ännu 1641 varit oafflutad, och at Hof-Rätten nyttjade detta hus endast emot en viss årlig hyra, hvilken icke eller lårer fallit ut;

ty d. 15 Dec. heter det uti protocollet: *därnäst framstegh CARL BILLSTEEN och begärte af Residenterne een sedell på hvadh tijdh den Konungslige Rätt begyntes i hans huus, och huru myckin huushyra honom lofvat och tillsgadt bteff. Och beviljades CARL en sådan sedell som följer: A:o 1637 in Aprili blef oftaalt med BILLSTEEN om hyran för hans huus, hvilket han sedan till köps updragit hadhe, sålundha, at CARL bekomme åhrlige hyra Ethuncrade daler Koppar mynt. Dets till visso och på CARLS begåran detta bevis meddelt. Huru detta köp sedermera blifvit slutadt, och hvad utvägar Regeringen vidtagit at hjälpa BILLSTEEN til sina peningar, kan jag af bristande underrättelse ej säga; men det är vift at det gått för sig, hvilket, utom hvad af JUSTANDERS anförda Oration synes, åfven kan inhämtas af de i Hof-Rätten besintelige acter. Af 1655 års misfiver ser man at Assessor RHALAMSTJERNA, d. 15 Martii vid des förestående resa til Stockholm, i sin instruction på de årender han hos Regeringen skulle andraga, ålades at begåra medel til detta husets reparation; och når sedermera Advocat Fiscalen JOHAN WASSENIUS 1658, på Hof Rättens vägnar, reste til Stockholm, at gratulera K. CARL GUSTAF til sin stora triumph (segren öfver Danskarne), feck han samma årende i commissiön. Det heter då, at Hof-Rätten köpt detta hus i förhoppning at Regeringen skulle förskjuta medel til des förbättrande och inredning til behörig bekvämlighet; men at sådant icke skedd, och at*
 huset

huset nu håller på at aldeles förfalla. Denna Hof-Råttens ehuru billiga begäran lårer dock å vederbörlig ort icke behörigen blifvit ansedd, och Hof-Råttens således tvungen at ännu sitta i detta förfallna hus; ty när denne WASSENIUS 1660 andra gången var til Stockholm i affigt at lyckönska den nye Konungen, hade han samma ärende at andraga, med alfvarsam föreskrift, at göra alt sit til för at få et endtligt svar, hållt han sjelf viste at huset var så förfallit, at *Ledamöterna, när det rägnar och tår, ej kunna barga sig för vatten*, och at de alle voro villrådige hvad de skulle göra af med Hof-Råttens acter och handlingar, för hvilka de då icke hade något säkert rum för vatten, långt mindre i händelse af eldsvåda. (a) Om på denna begäran något önskligt svar följt, kan jag ej säga; ty hvarken uti protocollerne eller misfiverne talas denna tid något derom; men uti et memorial af den 22 Maji 1662 för Asessorerne KROOK och WASSENIUS, säges, at *taket väl är repareradt, men plancket förfallit, och inga rum för åfterna*; hvarför denna anhållan å nyo skulle andragas. Sedan finnes om denna sak aldeles ingenting nämndt förr än 1665, då det uti et til Cämmar Collegium d. 5 Augustii affär-

(a) Se hans memorial, af den 3 Maji samma år, uti misfiv bandet. Samma år d. 30 Maji gick Hof-Råttens öfver til K. Maj:t med berättelse om detta sit förfallna hus. Se misf, för samma dag.

affärdadt bref heter, at de 200 D. S. M; som Kongl. Maj:t för en tidh sedan anflog till reparation, ej vilja förflå til den kostnad, som dertil upgeck: då ock Hof-Rätten anhölt om at få denna Summan få ökad, at den måtte svara emot behovet. Därefter förekommer 1669 d. 11 Decemb. et bref til Konungen, som visar, at han gifvit befallning om erforderliga reparations medels utbekommande, och tillika anbefalt Hof-Rätten, at til Sig inkomma med project på ungefärliga summan. Derpå svarade Hof-Rätten med underdånig tackfägelse för denna Kongl. nåd; men urfäktade sig at de omöjligen kunde säga förut hvad kostnad som komme at upgå; utan låfva de at författa en noga räkning öfver alla utgifter, och sedan arbetet vore fulländadt, dermed til Kongl. Maj:t inkomma. Likväl föreflogos 6000 D. S. M. som et ungefärligt behof.

§. VIII.

Härvid möter nu en stor svårighet, hvilken man ej utan med blotta gissningar kan uplösa näml. den, om det 1669 under reparation varande huset, är det samma *Billsteenska*, hvarom hittils varit fråga, eller om det är Grefvel. *Hornska* palatset, som förmodeligen denna tid blef köpt til Hof-Rätts hus, och hvarest Hof-Rätten ännu sitter? - Efter detta 1669 årets flut finnas uti Hof-Rätten inga missfiver förr än 1686, då man ej mera finner något nämndt om *Bill*.

Billsteens hus; utan talas då om *Hornska* palatsets reparation, som uti den 1681 Åbo Stad öfvergångna stora vådeld blifvit helt och hållit förstördt. I denna brand förkommo ock en anseelig mängd acter och handlingar, hvilken förlust ej litet öker svårigheten vid denna Hof-Rätts historie: och lärer man uti detta misföde få söka orsaken till det, at också de flåsta protocolls banden på 1660 och 1670 talet äro borta (a). De få, som ännu finnas har jag budit til at med noggranhet genomlöpa; men uti intet af dem har jag funnit någon underrättelse om tiden, då Hof-Rätten flyttades ifrån *Billsteenska* huset. Dock ser man af den redan anförda JUSTANDERS Oration, at den 1669 redan varit vid stora Torget uti samma hus som nu. Om jag tordes i et historiskt ämne våga en gissning; så vore jag mycket böjd at tro, det denna flyttning skedd mellan 1666 och 1670? - ty uti det ofvanföre til Kongl. Maj:t 1669 d 11 Dec. anförde brefvet heter det, at Hof-Rätten *lätit göra* i det då under reparation varande huset *tarfvelige afdelningar*, hvilken omständighet icke tyckes passa med den gamla frågan om det förra husets reparation; icke heller tyckes den däruti projecterade reparations summan, 6000 D. S:mt, gifva anledning dertil; utan

E

lärer

(a) Se ibland misfiverna den berättelse, som Hof-Rätten d. 10 Junii 1697 inlämnade til K. CARL XII om sit tillstånd.

lärer förmodligen *Hornska* palatset, när det köptes för Hof-Rättens räkning, behöft denna förbättring? På tidens mindre noggranhet få väl vid protocolsförandet, som vid brefvens noga införande uti misfivve böckerne lärer man ock få föra den besynnerliga omständighet, at icke et ord finnes nämndt om hvad Regeringen gjort af med *Billsteenska* huset, eller hvad utvägar den haft til *Hornska* palatsets köpande? - Emedlertid får man lof at lämna hela denna fråga, såsom på blotta gisfningar beroende, och börja med det nuvarande Hof-Rätts huset sådant som det efter 1681 års brand befants. Det var nämligen då så aldeles förstördt, at en helt ny fråga om en annan reparation upkom. (a) Til detta behofs afhjelpande för-

(a) At Hof-Rätts huset, eller fordna *Hornska* palatset, i synnerhet varit et rof för denna förstörande brand kan ibland annat ses af det memorial Hof-Rätten 1686 d. 31 Julii utfärdade till då varande Secreteraren DANIEL PHEIFF på de ärender han, vid sin öfverkomst til Stockholm, skulle andraga hos Hans Kongl. Maj:t, där det i andra Momentet ålägges honom *at bestyra therom at thet Korungflige Rätt måtte få anvisning på 40 a 50 D. Smt till et nytt sigills graverande, efter thet gamla uti branden blifvit så illa medfarit at man ej kan se hvad thet skall föreställa.*

Som anmärknings värdt torde man ock få nämna at uti detta memorial, 4 momentet, säges *at Hof-Rätten aldrig får del af the Kongl. bref och placater, som af trycket utgå;* hvarföre han ock hos vederbörande

förordnade Kongl. Maj:t en collect (förmodeligen en fastställt utgift, som genom stamböcker skulle upbåras af hvart mantal?) af allmogen uti de under denne Hof-Rätt då lydande jurisdictioner, hvilket kan ses af det memorial, som Hof-Rätten d. 10 Febr. 1688 utfärdade för dåvarande Præsidenten Grefve ROBERT LICHTONE. Men detta för Skattkammaren lindriga medel at uphjelpa det då förfallna Hof-Rätts hufet ville icke förflå til all den stora kostnad, som dertill upgeck; hvarföre ock nyfsmänte President blef updragit at anhålla om en ny collect så väl af den allmoge, som förut bidragit til detta ändamål, som af *Ingermanlands* invånare, hvilcka sedan den förra collectens samlande blifvit slagne under Åbo Hof-Rätt (a); samt af alla städer efter någon fastställt proportion; *ty mer än halftva hufet stod då ännu ofärdigt och obrukbart.* (b) Detta project blef förmodeligen

E. 2

gil-

skulle göra den anstalt at de måga varda then Kongl. Rätten i Finland tillfände, på thet thes: Ledamötern måga kunna sig therefter rätta.

(a) Uti sjelfva memorialet heter det at the måtte åläggas betala sin quota, nämligen 3 öre S:mt af hvart hemman.

(b) At Hof-Rätten under hela denna reparation hade sin sammanträden på Åbo Slott, kan ses af et dets underdåniga bref til Kongl. Maj:t 1681 och Konungens nådiga svar derå d. 21 Junii samma år.

gilladt, ehuru nu mera inga bref derom finnas; ty uti et af Hof-Rätten d. 4 April 1691 til samme President utfärdade bref heter det *at honom då sändes nota på rummenas längd och bredd, på det han derefter skulle kunna köpa passande meubler*, til hvilcket behof penningar redan voro hos Räntmästaren i Åbo nedfatte; men om någre reparations medel talas icke; hvaraf jag fluter at all bygnad då var fulländad, och at blott den inre meubleringen återstod. Men ehuru sorgfällig Presidenten Grefve LICHTONE ock var om detta Hof-Rättens pryddande med tjenlige meubler; så blef det dock af hvarjehanda förbinder uppskuttit ända til 1694, hvarförinnan han dog, och hans Esterträdare i ämbetet Grefve GABRIEL FALCKENBERG fullbordade hvad han hade begynt. Nysnämnde år d. 18 Septemb. specificerar Hof-Rätten de af denne Herre anskaffade och då väl öfverkomne meubler bestående af 18 stycken gyllenlåder, hvarst stycke af 25 ruutor, en stol för Presidenten och 18 stolar för Ledamöterna, af just. Det heter äfven då, *at det mindre sessions rummet dermed allaredan då var beklädt, och at ännu så mycket gyllenlåder var öfrigt at man ock kunde heklåda det större, jemte en Kammare*, hvilket arbete då som bäst förehades. Uti samma bref säges ock, *at en himmel öfver bordet för Rättens zirat skull var nödig*, til hvilkens anskaffande Vice Presidenten SIMON RUUTH redan hade peningar: at Presidenten låfvat skaffa dit Konungens höga Contrefey och et Engelskt ur.

För